

**DEVLET OKULLARINDA KADROLU VE KADROSUZ OLARAK ÇALIŞAN
ÖĞRETMENLERİN DEPRESYON DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Yrd.Doç.Dr. Fuat TANHAN*

Doç.Dr. Murat KAYRI**

Selami TANRIVERDİ***

**Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü PDR Anabilim Dalı*

Elektronik Posta: fuad65@gmail.com

***Muş Alparslan Üniversitesi Rektörlüğü*

Elektronik Posta: muratkayri@gmail.com

****Yüzüncü Yıl Üniversitesi, PDR Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi*

Sorumlu Yazar (Correspondence Author)

Yrd.Doç.Dr. Fuat TANHAN,

Elektronik Posta: fuad65@gmail.com

DEVLET OKULLARINDA KADROLU VE KADROSUZ OLARAK ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN DEPRESYON DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Araştırma, okullarda kadrolu çalışan öğretmenler ile kadrosuz çalışan öğretmenlerin depresyon düzeylerinin karşılıklı olarak farklı değişkenler açısından incelenmesini amaçlamaktadır. Nicel verilere dayalı olarak betimsel ve ilişkisel tarama modelinde olan araştırmada, deneklerin depresyon düzeylerini belirlemek için Beck (1961) tarafından geliştirilen Hisli (1988) tarafından Türkçeye uyarlanan Beck Depresyon Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca demografik verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma 370 kişilik bir çalışma grubu ile yürütülmüştür. Veriler betimleyici ve ilişkisel istatistikler kapsamında değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda öğretmenlerin orta düzeyde depresyonlu oldukları ve bu depresyonun araştırma kapsamında ele alınan cinsiyet, alınan ücret, öğretmenlik mesleğinden memnuniyet, çalışılan şehirden memnuniyet, yaş, sınıf mevcudu, sigara ve alkol kullanımı değişkenlerden etkilendiği gözlenmiştir. Buna karşın araştırma kapsamında öğretmenin branşı, medeni durumu ve eğer evliyse eşinin çalışıp çalışmaması değişkenlerinden de araştırmaya katılan öğretmenlerin depresyon düzeylerinin etkilenmediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Depresyon, Öğretmen, Eğitim, Öğretim, İş Doyumu.

TO STUDY THE DEPRESSION LEVEL OF PERMANENT AND TEMPORARY TEACHERS IN THE GOVERNMENT SCHOOLS

ABSTRACT

The aim of this study is to study mutually the depression levels of permanent teachers and temporary teachers at schools in terms of different variables. In the study which is in descriptive and relational scanning model based on quantitative data Beck Depression Inventory which was developed by Beck (1961) and adapted to Turkish by Hisli(1988) has been used in order to determine the depression level of the tested. Moreover, in the collection of demographic data Personal Information Form developed by researchers was used. The research is done with a workgroup including 370 people. The data are evaluated within descriptive and relational statistics. At the end of the research, it has been observed that teachers have medium depression and this depression has been affected by variables such as

sex, charge, the pleasure of teaching job, the pleasure of the place they live, age, whether classes are crowded or not, cigarette, and alcohol. For all that, within the research, it has been established that the depression level of teachers who joined the research has not been affected by variables such as teacher's branch, marital statues and if s/he is married, whether his/ her partner work or not.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar uzun bir geçmişe sahip olan eğitimin en temel paydaşlarından biri de öğretmendir. Türkiye'de öğretmen atamaları görece henüz oturmuş istenilen bir yapıya kavuşabilmiş değildir. Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) okullardaki öğretmen açığını farklı düzeylerde istihdam ettiği öğretmenlerle karşılamaya çalışmaktadır. MEB, öğretmenleri kadrolu olarak çalıştırmasının yanı sıra, daha az maliyeti olan "sözleşmeli öğretmen", "ek ders karşılığı çalışan öğretmen" gibi farklı uygulamalara da yönelebilmektedir (www.meb.gov.tr (15.12.2011)). Bunun bir sonucu olarak, aynı okul içinde kadrolu, sözleşmeli ve ek ders karşılığında çalışan farklı düzeylerde istihdam edilmiş birbirinden ayrı öğretmen grupları oluşmaktadır. Bu durum beraberinde farklı sıkıntılar neden olmaktadır. Okul kültürü, başka bir ifadeyle çalışma ortamı, ifade edilen durumdan olumsuz etkilenmekte ve sonuç olarak öğretmenlerin iş doyumları, motivasyonları ve performansları düşmektedir (Asmus 1987; Moon 2000). Bundan dolayı okullarda farklı düzeylerde istihdam edilen öğretmenlerin "duygu durumlarının" mevcut uygulamadan nasıl etkilendiği bu çalışma kapsamında incelenmeye değer görülmüştür.

Formal eğitim, istendik öğrenmeleri kasıtlı olarak meydana getirme sürecidir (Ertürk 1972). Okullarda istendik öğrenmelerin gerçekleşmesini sağlayan ya da istendik öğrenmelerin oluşmasına rehberlik eden kişiler öğretmenlerdir (Senemoğlu 2001). Bu bağlamda yürütülen eğitim hizmetlerinin niteliği, büyük oranda öğretmenlere bağlıdır. Bundan dolayıdır ki ifade edilen istendik öğrenmelerin gerçekleştirilmesinde öğretmenin yeri büyük bir öneme sahiptir. Sosyo-ekonomik-kültürel koşullar, teknolojik ve bilimsel gelişmeler; gelenek, töre ve yasalar; fiziksel çevre ve saymakla bitmeyen daha pek çok etken öğretmenlerin niteliği ve performansı üzerinde etkili olabilmektedir (Kağıtçıbaşı 1999). Tüm bunlara ek olarak eğitimin nitelikli yürütülmesinde öğretmenin motivasyonu oldukça önemli bir değişken olarak karşımızda durmaktadır (Kızıltepe 2008; Sinclair 2008; Stipek 1993). Öğretmenlerin okullardaki çalışma koşulları kadar, aldıkları ücret ve istihdam edilme düzeyleri de öğretmenlerin motivasyonu

üzerinde, etkili olabilmektedir (Davis vd. 2000; Zembylas vd. 2005). Buna karşın depresyon olarak nitelendirilen duygu durum bozukluğu, motivasyonu büyük oranda düşürerek kişiyi, pasif olma eğilimli ve yeni etkinliklere başlamakta zorlanan (Atkinson; Atkinson vd. 2002), mevcut etkinliklerini yürütemeyen ve kendini geliştirme konusunda isteksizleştirmektedir (Quinn 2002).

Depresyon, insanın yaşama istek ve zevkinin kaybolduğu, kişinin kendisini derin bir keder içinde hissettiği, geleceğe ilişkin kötümser, karamsar düşünceler, geçmişe ilişkin yoğun pişmanlık, suçluluk duygusu ve düşüncelerinin taşındığı, bazen ölüm düşüncesi, bazen ölüm girişimi ve sonuçta ölümün olabildiği, uyku, iştah, cinsel istek kaybı, motivasyon düşüklüğü gibi fizyolojik ve duygusal sıkıntılara neden olan bir duygu durum bozukluğudur (DSM-IV TR 2007). Yaşanan olaylar, yaşam koşulları, kişilik yapısı ve bunlara eşlik eden beyindeki değişiklikler depresyona neden olabilir (Solso vd. 2007). Beyindeki bu değişiklikleri sıkıntı verici olaylar, olumsuz düşünme biçimi, alkol, çeşitli ilaçlar ve kimi bedensel hastalıklar vb. durumlar tetikleyebilir (Türkçapar 2009). Bu bağlamda çalışma ortamı, istihdam edilme düzeyi (kadrolu, sözleşmeli, ek ders karşılığı çalışma), aynı işe farklı ücret gibi birçok etken öğretmenlerin depresyona girmelerine zemin hazırlar (Lazarus 2000; Plotnik 2009).

Eğitim öğretim hizmetlerinin yürütülmesinde asli unsur olan öğretmenlerin depresyon düzeylerini bilmek ve depresyonlarının nedenlerini ortaya koymak, öğretmenleri yaşadıkları depresyon durumundan kurtulmalarına destek verme ve kaliteli bir eğitim öğretim hizmeti yürütebilme konusunda yol gösterici olabilir. Motivasyonu iyi, özgüveni yerinde, mesleğini seven bir öğretmen, öğrencileriyle eğitsel anlamda daha sağlıklı ilişkiler kurabilecekken (Stipek 1993); motivasyonu, performansı ve özgüveni düşük, kendini mesleğine veremeyen bir öğretmenle sıkıntılı bir eğitim öğretim süreci yaşayacaktır.

Çalışmanın Amacı:

Yukarıda belirtilen nedenlere bağlı olarak okullarda kadrolu olarak çalışan öğretmenler ile kadrolu olmadan çalışan öğretmenlerin depresyon düzeylerinin karşılıklı olarak incelenmesi ve depresyonlarına etki eden değişkenlerin belirlenip buradan hareketle önerilerin geliştirilmesi bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. İfade edilen genel amaca bağlı olarak bu çalışmada kadrolu öğretmenler ile kadrolu olmayan öğretmenlerin depresyon düzeylerinde bir farklılaşmanın olup olmadığı irdelenmektedir. Ayrıca her iki grubun depresyon düzeyleri, cinsiyet, yaş, medeni durum, branş, kıdem, alınan ücret, öğretmenlik mesleğine ilişkin memnuniyet, sınıf mevcudu, çalıştığı yerden memnuniyet, sigara, alkol gibi bağımlılıklara sahip olup olmama yönünden incelenmektedir.

YÖNTEM

Van İli Belediye sınırları içinde bulunan devlet okullarında kadrolu olarak çalışan öğretmenler ile kadrolu olmadan çalışan öğretmenlerin depresyon düzeylerini karşılıklı olarak incelemeye dönük yapılan bu çalışma, genel tarama yöntemlerinden betimsel ve ilişkisel tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı olup; çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da evrenden alınacak bir grup üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Genel tarama modelinde araştırmaya konu olan durum, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar 2009).

Çalışma Evreni ve Çalışma Grubu:

Bu araştırmanın çalışma evreni 2010–2011 eğitim öğretim yılı güz döneminde Van İli Belediye sınırları içinde Van İli Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı beş eğitim bölgesinde yer alan devlet okullarında (ilköğretim ve ortaöğretim okulları) kadrolu ve kadrosuz (sözleşmeli ve ek ders karşılığında) olarak çalışan öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma evreninden birbirine sayı olarak yakın olacak şekilde, seçkisiz yöntemle belirlenen orta öğretim ve ilköğretim okullarında görev yapmakta olan ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 370 öğretmen (45 bayan, 225 erkek) araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları:

Araştırma kapsamında veriler Kişisel Bilgi Formu ve Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ) kullanılarak toplanmıştır. Çalışma grubuna ilişkin kişisel, demografik ve sosyo- kültürel verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmaya katılan deneklerin depresyon düzeyleri ise BDÖ kullanılarak belirlenmiştir. Beck (1961) tarafından geliştirilen BDÖ'nin Türkçe uyarlaması Hisli (1988) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek 21 maddeden oluşmaktadır. Bu 21 maddenin her biri için azdan çoğa doğru giden dört yanıt seçeneği vardır. Her madde 0 ile 3 arasında puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 0 ile 63 arasında değişmektedir ve toplam puanın yüksek oluşu depresyon düzeyinin ya da şiddetinin yüksekliğini göstermektedir. Buna göre ölçekten alınan 1-10 arası puan normal; 11-16 arası puan duygu durum bozukluğu; 17-20 arası puan depresyon; 31-40 puan arası ciddi düzeyde depresyon; 41-63 arası ağır depresyon biçiminde değerlendirilmektedir. Bu çalışma kapsamında BDÖ için yapılan güvenilirlik çalışmasında Cronbach Alfa değeri 0,88 olarak hesaplanmıştır.

İşlem ve Veri Analizi:

İlk olarak Van İl Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırmanın yapılabilmesi için gerekli izinler alınmış ve Van İl Milli Eğitim Müdürlüğünün belirlediği beş eğitim bölgesinde bulunan ilköğretim ve ortaöğretim okulları arasından araştırmacılar tarafından seçkisiz yonteme dayalı olarak okullar seçilmiştir. Belirlenen ilköğretim ve ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlere araştırma ile ilgili bilgi verildikten sonra, araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğretmenlere BDÖ ve Kişisel Bilgi Formu dağıtılmıştır. Ölçek ve Kişisel Bilgi Formunun doldurulması ortalama 7 dakika sürmüştür. Elde edilen veriler SPSS istatistik paket programına aktarılarak çözümlenmiştir. Ölçekten elde edilen toplam puana ilişkin normallik dağılımı Kolmogorov Smirnov ile test edilmiş ve dağılımın hem kadrolu ($Z_{\text{kadrolu}} = 0,148$; $P < 0,05$); hem de kadrosuz ($Z_{\text{kadrosuz}} = 0,194$; $p < 0,05$) gruplar için normal olmadığı gözlenmiştir. Toplam puana ilişkin dağılımın normallik göstermemesi nedeniyle verilerin analizinde parametrik olmayan testlere başvurulmuştur. Sonuçların yorumlanmasında 0,05 anlamlılık düzeyi ve 0,95 önem düzeyi dikkate alınmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Kadrolu ve kadrosuz öğretmenlerin depresyon düzeylerini belirlemek için uygulanan BDÖ'den elde edilen toplam puana ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Ölçekten Elde Edilen Toplam Puana İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Öğretmenlik Düzeyi	n	Minimum	Maksimum	X	Sh	SS	Varyans
Kadrolu	308	0,00	56,00	9,24	0,42	7,52	56,38
Kadrosuz	62	1,00	39,00	11,00	1,03	8,11	65,83

Tablo 1'deki bulgulara göre, kadrosu olmayan öğretmenlerin BDÖ puan ortalaması 11,00; kadrolu olan öğretmenlerin toplam puan ortalaması ise 9,24'tür. BDÖ'nin değerlendirmesine göre çalışma grubunun toplam puan ortalaması orta düzeyde bir depresyona işaret etmektedir. Kadrolu ve kadrosuz öğretmen gruplarının depresyon puanlarında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını görmek amacıyla gruplar Mann-Whitney U Testi ile ikili karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. Analiz sonuçları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Kadro Durumuna Göre BDÖ Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonucu

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kadrolu	308	181,80	55993,50	8407,50	0,137
Kadrosuz	62	203,90	12641,50		

Öğretmenlerin BDÖ'den aldıkları puanlar, kadrolu olup olmama durumuna göre incelendiğinde Tablo 2'de görüldüğü üzere anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($U= 8407,50$; $p=0,137$). Buna göre öğretmenlerin depresyon puanları kadrolu olup olmamaları yönünden farklılaşmamaktadır. Çalışma grubuna katılan öğretmenlerin, Beck Depresyon Ölçeğinden aldıkları puanlar cinsiyetlerine göre karşılaştırılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3: *Cinsiyete Göre BDÖ Puanlarının Mann-Whitney U Testi Sonucu*

Grup/Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p	
Kadrolu	Kadın	119	145,86	17357,50	10217,500	0,176
	Erkek	189	159,94	30228,50		
Kadrosuz	Kadın	26	24,62	640,00	289,00	0,01
	Erkek	36	36,47	1313,00		

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin BDÖ'den aldıkları puanların cinsiyete göre incelenmesi durumunda, kadrosu olan öğretmenlerde depresyon anlamlı bir farklılık göstermezken ($U=102217,500$; $p=0,17$); kadrosu olmayan öğretmenlerde anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Kadrosu olmayan öğretmenlerde, erkeklerin kadınlara göre depresyon düzeyleri daha yüksek bulunmuştur ($U=289,000$; $p=0,01$). Bu bulgu Keklik'in (2011) yapmış olduğu araştırma bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada erkek bireylerin depresyon düzeyleri kadınlara göre oldukça yüksek bulunmuştur. Ancak, literatürde kadınların depresyon düzeyini daha yüksek bulan kimi araştırma bulgularına da rastlanmaktadır (Bruce vd. 1994; Çisem 2009; Weissman vd. 1977).

Araştırmaya katılan öğretmenlerin yaşları ve girdikleri sınıfların mevcudu sürekli değişken olarak kodlanmıştır. Bu nedenle öğretmenlerin yaşları ve öğretmenlerin derslerine girdikleri sınıfların öğrenci mevcutları ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişki Sperman's Rho analiz yöntemiyle incelemiştir. Sonuçlar Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4: *Yaş Ve Sınıf Mevcudu İle Öğretmenlerin Depresyon Düzeyi Arasındaki İlişki*

	Grup	n	R	p
Yaş	Kadrolu	308	0,114	0,047
	Kadrosuz	62	0,082	0,528
Sınıf Mevcudu	Kadrolu	308	0,024	0,674
	Kadrosuz	62	0,315	0,012

Analizi sonuçları incelendiğinde araştırma grubuna katılan öğretmenlerden, kadrosu olan öğretmenlerin yaşları ile depresyon düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir pozitif korelasyon tespit edilmiştir ($r=0,114$; $p<0,05$). Kadrolu olan öğretmenlerin yaşı arttıkça depresyon düzeyleri de artış göstermektedir. Buna karşın kadrosu olmayan öğretmenlerin

yaşları ile depresyon düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=0,082$ $p>0,05$). Tablo 4 incelendiğinde kadrosu olan öğretmenlerin, sınıf mevcudu ile depresyon düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($r=0,024$; $0,674$). Ancak, kadrosu olmayan öğretmenlerin, depresyon düzeyleri ile derslerine girdikleri sınıfların mevcudu arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir ($r=0,315$; $p=0,012$). Sınıf mevcudunun fazla olması öğretmenin daha fazla zorlanmasına neden olmakta, buna karşın kadro karşılığında çalışmayan öğretmenlerin daha düşük bir ücretle ücretlendiriliyor olmaları onların iş doyumunu düşürerek daha çok depresyon yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu nedenle daha az ücret alınması öğretmenlerin iş doyumunu düşüren bir etkene dönüşebilmektedir (Abacı 2004).

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin depresyon düzeyleri branşlarına göre kadrolu olmak ($\chi^2=143,442$; $p=0,404$) ve kadrosuz olmak ($\chi^2=90,381$; $p=0,744$) açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Benzer biçimde, öğretmenlerin depresyon düzeyleri medeni durum değişkenine göre kadrolu ($U=10277$; $p= 0,75$) ve kadrosuz ($U= 366,000$; $p= 0,19$) gruplarda istatistiksel olarak anlamlı karşılanmamıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden bekâr olanların evli olanlardan daha depresyonlu görünmelerine rağmen bu durum istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Benzer biçimde Akdemir ve arkadaşlarının (1996) yapmış olduğu bir araştırmada da medeni durum depresyon düzeyi üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmamıştır.

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin depresyon düzeyleri aldıkları ücret açısından farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis Testi'yle incelenmiş sonuçlar Tablo 5'e aktarılmıştır.

Tablo 5: *Alınan Ücret Ve Depresyon Düzeyi Arasındaki İlişki Kruskal Wallis Testi Sonucu*

Grup		N	Sıra Ortalaması	χ^2	Sd	p
Kadrolu	Yeterli	45	137,04	8,437	2	0,015
	Yetersiz	182	166,74			
	Kısmen	81	136,70			
Kadrosuz	Yeterli	4	25,50	0,585	2	0,740
	Yetersiz	46	32,32			
	Kısmen	12	30,38			

Tablo 5'e ait analiz sonuçları incelendiğinde, kadrosu olan öğretmenlerin aldıkları ücret ile depresyon düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p<0,05$). Kadrosu olan öğretmenlerin aldıkları ücret ile depresyon düzeyi arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacı ikili karşılaştırmalara gidilmiştir. Verilerin

normal dağılım göstermemesi nedeniyle Post Hoc testleri kullanılamamıştır. Bu nedenle grupların ikili karşılaştırması Mann-Witney U testiyle sınıanmıştır. Yapılan analiz doğrultusunda “Aldığınız ücret yeterli mi?” sorusuna “yeterli” ve “yetersiz” (U=3316,500; p=0,048) yanıtlarını verenler ile “yetersiz” ve “kısmen yeterli” (U=5922,000; p=0,011) yanıtlarını veren gruplar arasında BDÖ puanlarına göre anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu ücret ve depresyon arasındaki ilişkiyi gösteren (Gedik vd. 2009) literatür bulgularıyla örtüşmektedir. Kadrosu olmayan öğretmenlerde ise alınan ücret ile depresyon düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Kadrosu olmayan öğretmenlerde alınan ücretin depresyon düzeyinde farklılığa yol açmamasının nedeni olarak, kadrosuz öğretmenlik yapanların içinde buldukları durumu geçici görmeleri olabilir.

Çalışma grubundaki öğretmenlerin eşlerinin çalışma durumuna ilişkin veriler Mann-Witney U testi ile analiz edilmiş ve analizler sonucunda kadrosu olan öğretmenlerden eşlerinin çalışmama durumu ile depresyon düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (U=4287,500; p=0,081). Benzer şekilde kadrosu olmayan öğretmenlerinde eşlerinin çalışmama durumu ile depresyon düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (U=41,500; p=0,252). Çalışma grubuna katılan öğretmenlerin, BDÖ’ye göre öğretmenlik mesleğinden memnun olma durumları ile depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını görmek amacıyla yapılan analiz sonuçları Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6: Öğretmenlik Mesleğinden Ve Çalıştığı Şehirden Memnun Olma Durumu İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Kruskal-Wallis Testi İle İncelenmesi

Grup		n	Sıra Ortalaması	χ^2	Sd	p	
Öğretmenlik mesleğinden memnuniyet	Kadrolu	Memnun	160	128,99	36,931	2	0,000
		Memnun değil	60	209,13			
		Kısmen memnun	87	164,02			
	Kadrosuz	Memnun	36	27,81	8,302	2	0,016
		Memnun değil	12	44,88			
		Kısmen memnun	14	29,54			
Çalıştığı şehirden memnuniyet	Kadrolu	Memnun	152	135,57	22,838	2	0,000
		Memnun değil	60	200,28			
		Kısmen memnun	96	155,85			
	Kadrosuz	Memnun	39	32,35	0,999	2	0,607
		Memnun değil	11	33,50			
		Kısmen memnun	12	26,92			

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlik mesleğine ilişkin memnuniyetlik düzeyinde anlamlı farklılık görülmektedir (p<0,05). Öğretmenlik mesleğinden memnun olmayan

bireylerin depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Kadrosu olan öğretmenlerde öğretmenlik mesleğinden memnun olma durumu ile depresyon düzeyleri arasında gözlemlenen istatistiksel anlamlı farklılık, benzer biçimde kadrosu olmayan öğretmenlerde de gözlenmiştir. Kadrolu öğretmenlerde gruplar arasındaki farkın “memnun” ve “memnun değil” ($U=2397,000$; $p=0,000$); “memnun” ve “kısmen memnun” ($U=5330,000$; $p=0,002$); “memnun değil” ve “kısmen memnun” ($U=1765,000$; $p=0,001$) grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Kadrosu olmayan öğretmenlerde farkın kaynağını belirlemek amacı ile Mann-Witney U testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre farkın kaynağı “memnun” ve “memnun değil” yanıtını veren gruplar ($U=100,000$; $p=0,006$) ile “memnun değil” ve “kısmen memnun” yanıtını veren ($U=39,500$; $p=0,022$) gruplar arasında olduğu tespit edilmiştir. Tablo 6’da görüldüğü gibi kadrosu olan öğretmenlerin, çalıştıkları şehirden memnun olma durumu ile depresyon düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu farkın kaynağını belirlemek amacı ile yapılan ikili karşılaştırmalarda farkın “memnun” ve “memnun değil” ($U=2665,000$; $p=0,000$); “memnun değil” ve “kısmen memnun” grupları arasında ($U=2028,000$; $p=0,002$) olduğu gözlenmiştir. Öğretmenlik mesleğinden memnun olmayan öğretmenlerin depresyon düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Aslan’ın (2006) yapmış olduğu bir çalışmada, benzer şekilde iş doyumunun depresyon düzeyi üzerinde etkili olduğu görülmüştür. İş doyumunu yüksek olan bireylerde düşük; iş doyumunu düşük olan bireylerde yüksek depresyon tespit edilmiştir. Genellenemeyecek olsa da, konuyla ilgili yapılan araştırmalar göstermektedir ki iş yaşantısından kaynaklanan sorunlar görece ileri düzeyde sosyo-psikolojik sorunlara neden olabilmektedir (Antony vd. 1991; Küey vd. 1988; Miller vd. 1992). Buna karşın kadrosu olmayan öğretmenlerin çalıştıkları şehir ile depresyon düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bunun nedeni olarak kadrosuz çalışan öğretmenlerin genellikle ailelerinin bulunduğu şehirde çalışmalarını gösterilebilir.

Araştırma grubunda yer alan öğretmenlerin çalıştıkları okul kademesi ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişki Mann-Witney U testi ile analiz edilmiş; kadrosu olan öğretmenlerde ($U=11540,000$; $p=0,695$) ve kadrosu olmayan öğretmenlerde ($U=376,500$; $p=0,349$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin depresyon düzeyleri üzerinde sigara içme seviyelerinin anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı Kruskal Wallis Testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 7’ya aktarılmıştır.

Tablo 7: Öğretmenlerin Sigara İçme Ve Alkol Alma Durumu İle Depresyon Düzeyi Arasındaki İlişkinin Kruskal-Wallis Testi Sonucu

	Grup	n	Sıra Ortalaması	χ^2	Sd	p	
Sigara	Kadrolu	Asla	176	142,54	9,335	2	0,009
		Arasıra	60	158,76			
		Sıklıkla	72	180,18			
	Kadrosuz	Asla	32	27,53	4,726	2	0,094
		Arasıra	9	29,56			
		Sıklıkla	21	38,38			
Alkol	Kadrolu	Asla	228	150,44	5,559	2	0,049
		Arasıra	71	159,25			
		Sıklıkla	9	219,94			
	Kadrosuz	Asla	46	28,93	4,600	2	0,100
		Arasıra	13	36,73			
		Sıklıkla	3	48,17			

Tablo 7’deki bulgular incelendiğinde, kadrosu olan öğretmenlerden sigara içen öğretmenlerin depresyon düzeylerinin içmeyen öğretmenlere oranla daha yüksek ve anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p=0,009$). Bu farkın kaynağını belirlemek için gruplar Mann-Witney U testiyle iki karşılaştırmalara tabi tutulmuştur. Analiz sonuçlarına göre farkın kaynağının, sigara içme durumuna “asla” ve “sıklıkla” yanıtını veren gruplar arasında olduğu tespit edilmiştir ($U=4818,500$; $p=0,003$). Buna karşın kadrosu olmayan öğretmenlerde sigara içenlerin depresyon düzeyleri daha yüksek olmasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p=0,094$). Sigara kullanımı ile depresyon arasında ilişkiler vardır. Sigaranın depresyon ile olan ilişkisi iki yönde de olabilir; yani sigara içen kişiler arasında depresyon daha sık görülür. Öte yandan depresyondaki kişiler daha fazla sigara içme eğilimindedir (Bilir 2008). Tablo 7 incelendiğinde, kadrosu olan öğretmenlerin alkol kullanma durumu ile depresyon düzeyleri karşılaştırıldığında alkol kullanan öğretmenlerin depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüş ve bu durum istatistiksel olarak anlamlı karşılanmıştır ($p=0,049$). Alkol kullanma durumu ile depresyon düzeyi arasındaki ilişkiye ilişkin, farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Mann-Witney U testinden yararlanılmış ve elde edilen analiz sonuçlarına göre farkın, alkol kullanma duruma “asla” ve “sıklıkla” yanıtını veren gruplarda olduğu tespit edilmiştir ($U=562,000$; $p=0,021$). Kadrosu olmayan öğretmenlerinde alkol kullanma durumları ile depresyon düzeyleri incelendiğinde alkol kullanan bireylerin depresyon düzeyi daha yüksek görülmesine rağmen bu durum istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa yol açmamıştır ($p=0,100$). Madde bağımlılığı ve depresyon arasındaki ilişki gösteren araştırma bulgularıyla paralellik göstermeyen bu bulgu,

kadrosuz olarak çalışan öğretmenlerin, kadrolu öğretmenlere oranla yaş ortalamalarının daha düşük olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma, okullarda kadrolu çalışan öğretmenler ile kadrosuz çalışan öğretmenlerin depresyon düzeylerinin karşılıklı olarak farklı değişkenler açısından incelenmesini içerir. Nicel verilere dayalı olarak betimsel ve ilişkisel tarama modelinde olan araştırmada, deneklerin depresyon düzeylerini belirlemek için Beck (1961) tarafından geliştirilen Hisli (1988) tarafından Türkçeye uyarlanan Beck Depresyon Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca demografik verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma 370 kişilik bir çalışma grubu ile yürütülmüştür. Veriler betimleyici ve ilişkisel istatistikler kapsamında değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda öğretmenlerin orta düzeyde depresyonlu oldukları ve bu depresyonun araştırma kapsamında ele alınan cinsiyet, alınan ücret, öğretmenlik mesleğinden memnuniyet, çalışılan şehirden memnuniyet, yaş, sınıf mevcudu, sigara ve alkol kullanımı değişkenlerden etkilendiği gözlenmiştir. Buna karşın araştırma kapsamında öğretmenin branşı, medeni durumu ve eğer evliyse eşinin çalışıp çalışmaması değişkenlerinden de araştırmaya katılan öğretmenlerin depresyon düzeylerinin etkilenmediği tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara dayalı olarak bazı öneriler ortaya konmuştur. Öğretmenlik atamaları sürecinde kadrolu, sözleşmeli ve ihtiyaç kapsamında alınan ek ders karşılığında çalışan öğretmen gibi gruplandırma yerine tek tip uygulamaya yer verilmelidir. Öğretmenlerin depresyon düzeylerini azaltmaya dönük olarak çalışma koşullarının iyileştirilmesi, iş doyumlarının artırılması, hizmet-içi eğitimlerin verilmesi vb. yönde iyileştirici çalışmaların yapılması yararlı görülmüştür. Öğretmenlerin depresyon durumlarının tespiti ve çözüm önerileri amacıyla benzer çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

Abacı, Z. K. (2004). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna Bağlı Saray ve Ayaş Rehabilitasyon Merkezinde Bakıma İhtiyaç Duyan Bireylerin Bakımından Sorumlu Personelin İş Doyumu, Tükenmişlik, Stres ve Depresyon Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Akdemir, A.; Örsel, S.D.; Dağ, I.; Türkçapar, M.H.; İşcan, N. ve Özbay, H. (1996). “Hamilton Depresyon Derecelendirme Ölçeği’nin Geçerliliği-Güvenirliği ve Klinikte Kullanımı”. *3P Dergisi*, 4, 251-259.
- Antony, J.C. & Petronis, K.R. (1991). “Suspected Risk Factors For Depression Among Adults 18-44 Years Old”. *Epidemiology*, 2: 123-132.
- Aslan, H. (2006). *Çalışanların İş Doyumu Düzeylerine Göre Depresyon, Benlik Saygısı ve Denetim Odağı Algısı Değişkenlerinin İncelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Asmus, E. P. (1987). “The Effect Of Grade Level And Motivation Level On High School Student’s Beliefs Of The Causes For Their Success In Music”. *Southeastern Music Education Symposium, University of Georgia, Athens. Georgia, May*.
- Atkinson, L. R., Atkinson, C. R. Smith(2002). *Psikolojiye Giriş*. Çev.: Alogan, Y. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Beck, A. T. (1961). “An inventory for measuring depression”. *Arch Gen Psychiatry*. 4:561-571.
- Bilir, N. (2008), *Sigara ve Beyin*, Sağlık Bakanlığı Yayını Ankara: Klasmat Matbaacılık.
- Bruce, M.L. & Hoff, R. A. (1994). “Social and health risk factors for first onset major depressive disorder in a community sample”. *Social Psychiatry Psychiatr Epidemiol*. 29: 165-170.
- Çisem, İ. (2009). *Ev Kadınlarında Sosyokültürel Özelliklere Bağlı Olarak Depresyon Düzeyi ve Kişilik Özellikleri Arası İlişkilerin İncelenmesi*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Programı: İstanbul.
- Davis, J. & Wilson, S. M. (2000). “Principals’ efforts to empower teachers: Effects on teacher motivation and job satisfaction and stress”. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*. Volume 73, Issue 6, July 2000, pp:349-353.

- DSM-IV Tanı Ölçütleri Başvuru Kitabı (Çeviri: E. Koroğlu, 2007) HYB Yayıncılık.
- Ertürk, S. (1972), *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Gedik, T.; Akyüz, K. C. ve Batu, C. (2009). “Orman Endüstri işletmelerinde yönetici iş tatmin düzeyinin belirlenmesi (Düzce İl örneği)”. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. 9(1): 1-11.
- Hisli, N (1988). “Beck Depresyon Envanteri'nin Üniversite öğrencileri için geçerliği, güvenilirliği”. *Psikoloji Dergisi*, 7 (23) 3-13
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *İnsan ve İnsanlar, Sosyal Psikolojiye Giriş*(10. Baskı), İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karasar, N. (2009). *Betimsel Araştırma Yöntemi*(20. Baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Keklik, İ. (2011). “Üniversite Öğrencilerinin Bağlanma Stillерinin Cinsiyet, Kişisel Anlamlılık, Depresyona Yatkınlık ve Sürekli Kaygı Düzeyiyle İlişkisi”. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim ve Bilim Dergisi* 2011, C:36, S:159.
- Kızıltepe, Z. (2008). “Motivation and Demotivation of university teachers”. *Teachers and Teaching*. V.:14, Issue 5-6. pp515-530.
- Küey, L. & Küey, Y. (1988). “Depresyon ve Kadın: Bir gözden geçirme çalışması”. 24. *Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilim Kongresi*, Ankara.
- Lazarus, R. S. (2000). “Evolution of a model of stress, coping and discrete emotions”, In V. R. Rice (ed.) *Handbook of Stress Coping and Health*. CA: Sage.
- Miller, I.W. & Keiter, G. I. (1992). “Depressed patients with dysfunctional families: Description and course of illness”. *Journal of Abnormal Psychology*. 101 (4): 637-646.
- Moon, M. J. (2000). “Organizational commitment revisited in new public management: motivation, organizational culture, sector, and managerial level”. *Public Performance & Management Review*. Vol. 24, No:2, pp177-194.
- Plotnik, R. (2009). *Psikolojiye Giriş* (Çev.: Tamer Geniş). İstanbul. Kaknüs Yayınları.

Quinn, B. (2000). *Depresyon* (Çev.: A. E. Danacı). HBY Yayınları.

Senemoğlu, N. (2001), *Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya*, Ankara: Gazi Kitabevi Tic. Şti.

Sinclair, C. (2008). "Initial and Changing student teacher motivation and commitment to teaching". *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*. V.:36, Issue 2, May 2008. pp79-104.

Solso, R. L.; Maclin, M. K. & Maclin, O. H. (2007). *Bilişsel Psikoloji* (Çev.: A. Ayçiçeği-Dinn). Kitapevi Yayınları.

Stipek, D. J. (1993). *Motivation to learn: Theory to practice* (2th ed.) Allyn and Bacon, A Divison of Simon & Schuster Inc.

Türkçapar, H. (2009), *Depresyon; Klinik Uygulamalarda Bilişsel Davranışçı Terapi*, Ankara: HYB Basım Yayın.

Weissman, M. M. & Klerman, G. L. (1977). "Sex differences and the epidemiology of depression". *Arch Gen Psychiatry*. 34:98-111.

Zembylas M. & Papanastasiou, E. C. (2005). *Modeling teacher empowerment: The role of job satisfaction*. Vol.: 11, Issue 5, October 2005. pp.433-549.

MEB (2012). "Öğretmen Yeterlilikleri". <http://otmg.meb.gov.tr/Yayin.html>, Erişim Tarihi: 05.01. 2012